

דין סעודת פורים

מס' מגילה דף ז' ע"ב

רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחיה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא. אמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוה יתיב קמיה נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה אמר ליה אין תנא מיניה ארבעין זימנין דמי ליה כמאן דמנח בכיסיה.

שו"ע או"ח סי' תרצ"ה

(א) הגה: מצוה להרבות בסעודת פורים (טור); ובסעודה אחת יוצאים (מרדכי ס"ק). סעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו. הגה: ומכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה. (תשובת מהרי"ו).

(ב) חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. הגה: ויש אומרים דאינו צריך להשתכר כל כך, אלא שישתה יותר מלמודו (כל בו) ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (מהרי"ל). ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים. ואין להתענות בפורים, מלבד תענית חלום, ועין לעיל סימן תקס"ח וסימן תק"ע. יש שנהגו ללבש בגדי שבת ויום טוב בפורים, וכן נכון (מהרי"ל); ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה, וערבית יתפללו בלילה. ומתפללים מנחה תחלה בעוד היום גדול; ורב הסעודה צריכה להיות ביום (מנהגים), ולא כמו שנוהגין להתחיל סמוך לערב ועקר הסעודה הוא ליל ט"ו. וכשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בשחרית, משום כבוד שבת (מנהגים); ומי שרוצה לעשותה תמיד בשחרית, הרשות בידו (ת"ה). יש אומרים שיש לאכל מאכל זרעונים בפורים, זכר לזרעונים שאכל דניאל וחבריו בבבל (כל בו). טוב לעסק מעט בתורה קדם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר: ליהודים היתה אורה ושמחה (אסתר ח, טז) ודרשינן: אורה, זו תורה (מהרי"ב). וחייב במשתה ושמחה קצת בשני ימים, י"ד וט"ו (מנהגים), וכן נהגו. ויש אומרים דאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם (ת"ה סימן ק"י). ועין בח"מ בדיני נזיקין.

מגן אברהם

(ט) אומר על הנסים. ואם שכח על הנסים בב"ה מחזירין אותו דלא סגי דלא אכיל (של"ה רש"ל בשם ר"י פולק מט"מ) ומ"מ דבריו צ"ע דאטו מי עדיף מתפלה דחובה היא ואפ"ה אין מחזירין אותו וכ"ש בב"ה ולכן נ"ל דאם כבר אכל סעודה א' ביום שוב אין מחזירין אותו, דהא אי בעי לא אכל יותר וכמ"ש ב"י סי' קפ"ח בשם התוספו' ע"ש ואף על פי שרש"ל לא כ' כן נ"ל מ"ש עיקר אליבא דהלכתא כי מדינא נ"ל דלעולם אין מחזירין אותו כי לא מצינו שחייב לאכול פת בפורי' ומצי למיפטר נפשיה בשא' מיני מטעמי', ולכן בנדון זה שאכל כבר פשיטא דאין להחזירו ולחוש לספק ברכה לבטל'.

ערה"ש

וראיתי מי שמסתפק אם יוצאים ידי סעודה במאכלים טובים בלא לחם (עיין שערי תשובה). ולי נראה דלא יצא, דומיא דשבת ויום טוב. ועוד: דאין משתה בלא לחם, כדכתיב בלוט: "ויעש להם משתה, ומצות אפה, ויאכלו"; ובדניאל כתיב: "פת בגם ויין משתיהם". (והמגן אברהם סעיף קטן ט לא כתב כן, ולעניות דעתי נראה כמו שכתבתי.)

רמב"ם פ"ב מהל' ברכות הי"ג

(יג) בראשי חדשים, שכח ולא אמר 'עלה ויבוא': אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית - אומר "ברוך אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון", ואינו חותם בה, ומתחיל בברכה רביעית, וגומר; ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית - גומר אותה ואינו חוזר. וכן בחלו שלמועד ובחנכה ובפורים - אם שכח ולא הזכיר הענין בברכת המזון, אינו חוזר.

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן א

אבל מ"מ נראה דאינה מחוייבת באכילת פת דנראה דאכילת פת אינו מצד חיוב שמחה דהא בשבת ליכא חיוב שמחה אלא דנראה דמן כבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, והכיבוד ועונג עם שמחה תרי מילי נינהו, עי' ברמב"ם פ"ו ה"ו מהל' יו"ט שכ' כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כן כל ימים טובים, שנאמר לקדוש ד' מכובד וכל יו"ט נאמר בהם מקרא קודש ואח"כ בהלכה י"ז שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שארי יו"ט כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב להיות בהן שמח וטוב לב וכו', משמע דהם תרי מילי חיוב כיבוד ועונג וחיוב שמחה, ומה"ט בהל' וי"ו נקיט ימים טובים, דמשמע ביו"ט ולא בחוה"מ, ובהלכה ז' בחיוב שמחה נקט ז' ימי פסח וח' ימי החג דגם חוה"מ בכללם, וא"כ נראה כיון דבשבת כל החיוב לאכול פת אינו מטעם שמחה אלא מטעם כיבוד שבת לקבוע סעודה על הלחם, וא"כ י"ל דגם ביו"ט מדין שמחה הי' סגי בבשר ויין ובגדי צבעונים אלא דחיובי כמו בשבת וראיה דהרי בחוה"מ אף דאיכא חיוב שמחה מ"מ אין חיוב לאכול פת כדקיי"ל בש"ע א"ח (סי' קפ"ח ס"ז) וכיון דאין אכילת פת תלוי בחיוב שמחה י"ל דאין נשים חייבות במצות אכילת פת ביו"ט דהוי מצוה שהז"ג.

שׁוֹת מֵהַרְ"ם שִׁיק אֹרַח חַיִּים סִימָן שֵׁם

ומאיזה מקום ילפינן דבעינן פת ביום טוב לא כתב הר"ן, אלא הרא"ש הנזכר לעיל דמשמחה ילפינן לה. ואם כן, לפי ענ"ד כיון דמצד שמחה מחוייב לאכול, וגם בפורים כתיב [אסתר ט' י"ח] 'משתה ושמחה', ומסיק הש"ס [מגילה ה' ע"ב] דמשתה ושמחה קבלו עליהם, אם כן מחוייב לאכול פת.

ומהאי טעמא תמוהים לי דברי המגן אברהם באורח חיים סימן תרצ"ה ס"ק ט' דכתב דבפורים אין מחוייב לאכול פת, אלא מצי למיפטר נפשיה במיני מטעמים. וקשה, והא 'שמחה' כתיב ביה, וגם לעיל סימן קפ"ח [סעיף ז] פסקינן דבעינן פת משום שמחה. ואפשר דהמגן אברהם סבירא ליה דלא כלשון הרא"ש דילפינן פת מלשון שמחה, אלא ילפינן משבת דכתיב [שמות ט"ז כ"ה] "אכלוהו היום כי שבת היום", ועל זה יש אומרים דילפינן מזה דשלש סעודות הוי דאורייתא, ויעויין טורי זהב הלכות חנוכה בסימן תרע"ח ס"ק ב' שכתב דשלש סעודות גם כן דאורייתא ופת בעינן כדאיתא בסימן עד"ר עכ"ל, ובמגן אברהם בסימן רצ"א [ס"ק א'] כתב דבעינן יותר מכביצה. ואם כן אפשר דיום טוב ילפינן משבת, כיון דיום טוב איקרי שבת, ולכך צריך לאכול פת ביום טוב. ואם כן כיון דיום טוב לא קבלו עלייהו, אם כן לא צריך פת אלא מצד מנהג, ומשום הכי אין מחזירין אותו, ושפיר כתב המגן אברהם.

שׁוֹת יַחוּה דַעַת חֶלֶק א סִימָן פֶּט

בסיכום: סעודת פורים מן הדין אינה צריכה להיות דוקא בפת, אולם נכון לחוש לכתחילה לדעת הפוסקים שסוברים שצריכה פת. ומכל מקום אם טעה ולא אמר על הנסים בברכת המזון, ולא נזכר עד שאמר ברוך אתה ה' (על הארץ ועל המזון), כיון שאמר השם אין מחזירים אותו. ואפילו לא עשה אלא סעודה אחת במשך כל יום הפורים. ובאמצע הרחמן יאמר: הרחמן הוא יעשה עמנו נסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר וכו', עד ועשית עמהם נסים ונפלאות ונודה לשמך הגדול סלה.

רמב"ם פ"ב מהל' מגילה הט"ו

(טו) כִּיצַד חֹבֶת סְעוּדָה זו? שְׂיֵאכַל בְּשֶׁר, וְיִתְקַן סְעוּדָה נְאֻה כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יְדו, וְשׁוֹתָה יֵין עַד שְׂיִשְׁתַּכֵּר וְיִרְדָּם בְּשִׁכְרוֹת.

ערה"ש סי' תרצ"ה סע' א'

מצוה להרבות בסעודת פורים, דכתיב: "שמחה ומשתה". וכיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר, ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו. כן כתב הרמב"ם, ומשמע דבשר וודאי צריך, דבלעדי זה אין חשיבות. אך שארי מאכלים יעשה כמו ביום טוב.

מג"א סי' תרצ"ו ס"ק ט"ו

(טו) דדוקא בלילה. צ"ע למה יהא מותר בליל' בבשר ויין והלא אין חיוב כלל לאכול בלילה כמ"ש רס"י תרצ"ה וא"כ היאך כ' עשה דרב"י וכו' וע"ק דב"ד סי' שמ"א פסק דאפי' בשבת אם ירצה שלא לאכול בשר הרשות בידו וכמ"ש תר"י וז"ל שאינו מחוייב שיאכל בשר ויין וכו' ומה שאסרו בחול היינו משום שאם ימשך אחר תענוגיו יתבטל מקבורת המת עכ"ל (ועס"י תקנ"ב ס"י דכשנמנע משום אבילו' אסור) וא"כ ליכא עשה כלל אפי' ביום ואפשר לו' דפורים שאני דכתיב ביה שמחה ואין שמח' אלא בבשר ומ"מ קשה דהא י"ט נמי שמחה כתיב ביה ואין חיוב לאכול בשר רק בזמן שב"ה קיים עס"י תקכ"ט לכן נ"ל בלילה עכ"פ לא יאכל בשר דהא בלא"ה יש נמנעי' כמ"ש סי' תרצ"ה ס"ב בהג"ה ומ"ש ונ"ל דוק' בליל' קאי אמגיל':

שׁוֹת שֶׁבֶט הַלוי חֶלֶק י סִימָן יח

ג. ומה שעמד על המג"א סי' תרצ"ו בענין אכילת בשר מטעם שמחה בפורים, איני רואה שום מקום להשגה דאם יו"ט דמחוייב בשמחה מה"ת לא נשאר חיוב שמחה על בשר דוקא גם בזמן שאין בהמ"ק קיים, אעפ"י שיש דין שמשמחו בשאר דברים עכ"ז א"צ להיות בשמחת בשר דוקא מכ"ש פורים שאינו מה"ת לא העדיפו חז"ל פורים אי"ט, מכ"מ למסקנא גם מג"א נוטה דיש ענין שמחת בשר בין ביו"ט בין בפורים, ועיין היטב בפמ"ג שכ' דזה מסקנא דמג"א. ויראה הטעם דהא דנקט המג"א בתחלה ק"ו מיו"ט דאין חיוב לאכול בשר, ר"ל כדעת הב"י סי' תקכ"א דתמה על הרמב"ם על חיוב יו"ט לאכול בשר בזה"ז ונהי דביו"ט עצמו העתיק מג"א בסי' תקכ"ט מצוה לאכול בשר כדעת הרמב"ם והיש"ש, וכן נוטה הב"ח שם, מכ"מ פורים מנ"ל, אבל מסקנא דמג"א כמ"ש פמ"ג דגם בפורים עכ"פ מצוה איכא.

משנה ברורה

(ח) לאחר מנחה – הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית משום שטרודים במשלוח מנות ונמשכין ברוב עד המנחה ואסורין להתחיל בסעודה קודם מנחה:

(ט) בעוד היום גדול – כתב א"ר בשם של"ה המשובח מי שעושה סעודה בשחרית וכתב עוד שיקבץ אנשי ביתו וחבריו דא"א לשמוח כראוי ביחיד. ומ"מ יהיה שמחה של ד"ת וכדלקמיה:

(י) הסעודה בשחרית – היינו קודם חצות היום לכתחלה ועיין ביד אפרים מה שכתב בשם מהר"ל:

ספר מהר"ל (מנהגים) הלכות פורים

[טו] אמר מהר"ל סג"ל שמנהג אושטרייך שבפורים מתפללים מנחה גדולה ואוכלין סעודת פורים אחר חצות היום והולכין ואוכלין כל הלילה, דאם סועדין מקודם היה להן שעת מנחה שעת שכרות ותפלת שכור תועבה. וכן ראיתי באיגרא ממהר"ר נתן ובנו הר"ר ליזר ושאר לומדים שהיו מתפללין מנחה מעיקרא וערבית אחר סעודה בחצות הלילה.

שו"ע או"ח סי' רמ"ט סע' ב'

(ב) אסור לקבוע בערב שבת סעדה ומשתה שאינו רגיל בימי החל, ואפלו היא סעדת ארוסין, מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכל; וכל היום בכלל האסור. הגה: וסעדה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה או פדיון הבן, מתר, כן נ"ל וכן המנהג פשוט. ולאכל ולשתות בלי קביעות סעדה, אפלו סעדה שרגיל בה בחל, כל היום מתר להתחיל מן הדין, אבל מצוה להמנע מלקבוע סעדה שנהוג בה בחל, מט' שעות ולמעלה.

מג"א

ומ"כ במרדכי כתו' בקלף היה אוכל סעודת פורים בע"ש יתפלל ויפרוס מפה ויקדש ובמזון יאמר על הניסים עכ"ל ובמט"מ ובמנהגי' כתבו הואיל ולא התפלל ערבית משמע דאם התפלל שוב אינו אומר על הניסים וכ"כ של"ה ומהר"ל בתשו' סי' נ"ו לכן נ"ל דיברך ברכת המזון תחל' ואח"כ יתפלל ערבית להוציא עצמו מפלוגתא וגם שלא ישתכר ולא יברך ב"ה:

מאירי מס' כתובות ז' ע"ב

ואף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין וגומרין את הסעודה ומזכירין בה של פורים מטעם זה שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא והדין נותן להזכיר בה של פורים אע"פ שעבר יום ארבסר בשעת הברכה הא בשאר סעודות שבערבי שבתות וימים טובים וראשי חדשים ומוצאייהם הכל הולך כשעת הברכה.

ס' ילקוט יוסף

ז. בפורים שחל בערב שבת, יש אומרים שמותר לאכול סעודת פורים אחר חצות היום בערב שבת, שסעודה זו נחשבת כסעודת מצוה שמתירים לאכול ביום שישי, וכיון שיש ענין לקיים סעודה זו דוקא אחר מנחה, לפיכך מותר לסעוד אחר חצות. אולם לדינא נכון יותר להקדים לעשות עיקר הסעודה בבוקר השכם, ולא יעשה את עיקר הסעודה בסוף היום. וצריך החכם להיות עיניו בראשו לדקדק שלא ישתכר לגמרי, וימלא בטנו יותר מדאי בהשכמה, רק יבסם עצמו בבוקר. שיוכל לאכול סעודת שבת בלילה. ז)

פסקי הר"צ שכטר

ד. ושמענו שיש שנהגו צירושלים כשחל פורים בע"ש שפורס מפה ומקדש, ודבר זה הוצא במג"א (שמה סק"ט) בשם המרדכי, אך מנהג קשה הוא, דלפי פשוטו כל ענין זה דפורס מפה ומקדש (פסקים ק). ענין של דיעבד הוא – אם כן אירע, אזל אינו נכון לקדר כן לכתחילה. ועי' בשאל בשו"ת מהר"ל (סי' נ"ו), שהוא רק דיעבד, אלא שיש לדומר דפורים שחל בע"ש חשיב כמנצ של דיעבד, דכמנה מקומות קיי"ל דשעת הדחק כדיעבד דמי.

ה. וזכר ע"ש ועי"ט אסור לאכול סעודה רגילה סמוך למנחה, כלומר (עמשנ"ב סי' תע"א סק"ט) שצריכים לגמור מלאכול קודם חצי שעה לפני מנחה, ולדינא קיי"ל (שו"ע רע"א ס"א) דהיינו סמוך למנחה קטנה, ומש"כ הרמ"א בה"ל סוכה (תרל"ט ס"ג) ממהר"ל, שלא לאכול בערב סוכות אפילו סמוך למנחה גדולה, נע"ג, (עי' שער הציון רס"י תע"א), וכן צפורים שחל בע"ש, צריכים לגמור סעודת פורים קודם שעה עשירית, ומש"כ במשנ"ב (תרל"ה סק"י) קודם חצות, היא היא החומרא שהזכיר הרמ"א בה"ל סוכה (תרל"ט), אשר ע"ז כתב המשנ"ב בשעה"ל הנ"ל שהאחרונים דחוה. והיא חומרא בעלמא.